

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTI DIREKTORINING LIDERLIK SIFATLARINI RIVOJLANTIRISH VA ULARNI BOSHQARUVDA QO'LLASH

Farg'ona viloyati Beshariq tumani

13- son DMTT direktori

Raximova Shaxnoza Yaqubovna

Annatatsiya: Ushbu maqolada Maktabgacha ta'lim tashkilotlarini boshqarish va rejalashtirish bugungi kunning dolzarb vazifalardan sanaladi. Maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotlarida rahbarlik va boshqarishning yangi innovatsion usullari to'grisida fikrlar bildirilgan.

Аннотация: В данной статье управление и планирование организационного дошкольного образования рассматривается как одна из актуальных задач современности. В статье высказываются мнения о новых инновационных методах лидерства и управления в дошкольных образовательных организациях.

Annotation: In this article, management and planning of pre-school education organizations is considered one of the urgent tasks of today. The article expresses opinions on new innovative methods of leadership and management in preschool educational organizations.

Kalit so'zlar: rahbar, maktabgacha ta'lim tashkilotlari, boshqaruv, ta'lim tizimi, metodik boshqarish, innovatsion faoliyat, pedagogik jarayon.

Ключевые слова: лидер, дошкольные образовательные организации, менеджмент, образовательная система, методическое руководство, инновационная деятельность, педагогический процесс.

Key words: leader, preschool educational organizations, management, educational system, methodical management, innovative activity, pedagogical process.

Liderlik - bu guruhning alohida a'zolari xatti-harakatlarining psixologik xarakteristikasi, rahbarlik esa guruhdagi munosabatlarning ijtimoiy xarakteristikasi va birinchi navbatda boshqaruv va bo'ysunish rollarini taqsimlash nuqtai nazaridir. Liderlikdan farqli o'laroq, rahbarlik jamiyat tomonidan tartibga solinadigan huquqiy jarayon sifatida faoliyat yuritadi. Biroq, ushbu farqlarga qaramay, rahbar ham, lider ham tashkilot xodimlarini rag'batlantirish, ularni muayyan vazifalarni hal qilishga yo'naltirish, ushbu vazifalarni hal qilish vositalariga g'amxo'rlik qilish bilan bog'liq bir xil turdagi muammolarni hal qilmoqda.

Rahbar - bu boshqalarning ishini boshqaradigan va uning natijalari uchun shaxsan javobgar bo'lgan shaxs hisoblanadi. Yaxshi rahbar bajarilayotgan ishlarga

tartib va izchillik bilan yondoshadi. U bo'ysunuvchilar bilan o'zaro munosabatlarini ko'proq faktlar va belgilangan maqsadlar doirasida qo'radi.

Lider - odamlarni ruhlantiradi va xodimlarda g'ayrat uyg'otadi, ularga kelajak haqidagi tasavvurlarini beradi va ularning yangi sharoitga moslashishiga, o'zgarish bosqichidan o'tishiga yordam beradi.

Boshqaruv samaradorligining mezoni - bu rahbarning vakolat darajasi. Boshliq vakolatining uch shakli mavjud: rasmiy hokimiyat; u egallab turgan lavozim rahbarga beradigan vakolatlar, huquqlar to'plami tufayli. Rahbarning rasmiy, norasmiy vakolati rahbarning o'z bo'ysunuvchilariga ta'sirining 65% dan ko'prog'ini ta'minlay oladi, rahbar xodimdan faqat uning psixologik vakolatiga qo'shimcha ravishda tayanib, 100% daromad olishi mumkin, bu quyidagilardan iborat: axloqiy va funksional vakolat. Rahbariyatning samaradorligi mezoni rahbarning obro'si darajasidir.

Boshqaruv usuli - bu tashkilot faoliyatining yuqori samaradorligini ta'minlashga yordam beradigan boshqaruv texnikasining jamiyati (tizimi).

- Rahbar professional boshqaruv vositalari bilan tanish bo'lishi kerak.
- Rahbar ushbu texnikani qo'llashning mumkin bo'lgan oqibatlarini oldindan bilishi kerak.
- Rahbar vaziyatni to'g'ri talqin qilishi kerak.
- Rahbar muayyan vaziyatlarni o'ziga xos usullar bilan bog'lashi kerak.

Boshqaruvning uch xil vositalari bo'lib, birinchisi, tashkilot, boshqaruv ierarxiyasidir, Bu erda asosiy vosita - bu odamga yuqoridan ta'sir qilish (faoliyatni rag'batlantirish, rejalashtirish, tashkil etish va nazorat qilish, shuningdek taqsimlashning asosiy funksiyalaridan foydalanish) bo'ylik va boshqalar.). Ikkinchisi - boshqaruv madaniyati, bularga jamiyat, tashkilot, odamlar guruhi tomonidan ishlab chiqilgan va tan olingan qadriyatlar, ijtimoiy normalar, munosabatlar, xatti-harakatlar majmuyi. Uchinchisi esa – bozor, bozor munosabatlari, bular. mahsulot va xizmatlarni sotish va sotib olishga, sotuvchi va xaridor manfaatlari balansiga asoslangan boshqaruvdir.

Raqamli boshqaruvning joriy etilishi

Bugungi kunda raqamli boshqaruv tizimlaridan foydalanish muhim ahamiyat kasb etmoqda:

- **Elektron hujjat almashinuvi:** Muassasaning ma'muriy ishlari uchun zamonaviy dasturlarni qo'llash.
- **Ta'lim jarayonini monitoring qilish:** Elektron platformalar orqali bolalarning rivojlanish jarayonini kuzatish.
- **Pedagoglarning faoliyatini avtomatlashtirish:** Statistik ma'lumotlarni yig'ish va tahlil qilishni osonlashtirish.

Shu o‘rinda yana bir karra rahbarlik mas’uliyati haqida to‘xtalib o‘tishga to‘g‘ri keladi. Chunki bugun islohotning qay darajada amalga oshishi rahbarlarning dunyoqarashiga, halol va pok, tadbirkor va tashabbuskor bo‘lishiga bog‘liqdir.

Rahbarlik – lavozim, mansab emas, avvalo, odamlarga xizmat qilish mas’uliyat ekanini barcha to‘g‘ri tushunib olmog‘i zarur. Rahbar degani hammadan ko‘proq ishlab, fuqarolar saodati va yurti ravnaqi uchun elib yuguradigan fidoiy inson bo‘lishi kerak.

Ta‘lim tashkilotlari direktorlarining kasbiy-pedagogik tayyorgarligi bu ularning ilmiy-nazariy, psixologik-pedagogik, ilmiymetodik tayyorgarligi, g‘oyaviy-siyosiy va ma‘naviy-axloqiy etukligidan iborat. Kasbiy-pedagogik tayyorgarlikning tarkibiy qismlari bir-birini to‘ldiradi, o‘zaro uzviy ravishda shakllanib, rivojlanadi,

rahbarning mazkur tarkibiy qismlar bo‘yicha egallagan bilim, ko‘nikma va malakalari pedagogik faoliyatda qo‘llaniladi. Shu sababli MTT direktorlarining ilmiy-metodik tayyorgarligi kasbiy-pedagogik tayyorgarlikning tarkibiy qismlari ichida asosiy o‘rinni egallaydi. Amaldagi me‘yoriy hujjatlarda belgilangan ta‘lim sohasidagi davlat siyosatining tamoyillaridan kelib chiqqan holda ta‘lim muassasalarida o‘quv-tarbiya jarayonini tashkil etish va uni takomillashtirish hamda rahbarlik faoliyatini rivojlantirish asosiy vazifalardan biri hisoblanadi. Hozigi tez o‘zgarayotgan bir davrda MTT boshqaruv kadrlari har tomonlama intellektual salohiyatli, o‘z faoliyatiga jiddiy qaraydigan, har bir bajarayotgan vazifasiga ijodiy yondashadigan rahbar sifatida faoliyat olib borishini davrning o‘zi taqozo etmoqda. Chunki, rahbarning teran tafakkuri va keng dunyoqarashi, zamon talabiga javob beradigan, pedagogika, psixologiya, boshqaruv ilmidan xabardorligi, ijodiy fazilat va xislatlarga, iymon-e‘tiqodga, muomala madaniyatiga ega, ijtimoiy faol, tashkilotchi va tadbirkorligi u boshqarayotgan ta‘lim tashkilotining kelgusidagi samarali faoliyatini belgilaydi.

Har qanday rahbar yangilik kiritishda– bu printsiplal jihatdan yangi tarkibiy qismni yaratish va keyinchalik amalga oshirishdan boshqa narsa emas, buning natijasida atrof –muhitda sifatli o‘zgarishlar ro‘y beradi. Texnologiya, o‘z navbatida, ma‘lum bir biznesda, hunarmandchilikda yoki san‘atda qo‘llaniladigan turli xil texnikalar to‘plamidir. Shunday qilib, maktabgacha ta‘lim tashkilotlarida innovatsion texnologiyalar zamonaviy komponentlar va texnikalarni yaratishga qaratilgan bo‘lib, ularning asosiy maqsadi o‘quv jarayonini modernizatsiya qilishdir. Buning uchun bolalar bog‘chasidagi pedagogik jamoalar boshqa maktabgacha ta‘lim tashkilotlaridan farqli o‘laroq, bolalarni tarbiyalash va intellectual rivojlantirishning eng yangi modellarini ishlab chiqadilar. O‘qituvchilar kasbiy faoliyatlarida uslubiy vositalar,

usullardan foydalanadilar va qabul qilingan modelga to'la mos keladi. Kelajagimizni shakllantirish maktabgacha ta'lim tashkilotidan boshlanishi, aynan shu davrdagi bolalarni yaxshi bilimlar bilan ulg'aytira olishimiz bilan bog'liq ekan biz bu borada befarq bo'lolmaymiz. Maktabgacha ta'lim tashkilotiga hayotimizdagi eng ilg'or o'qituvchi, tarbiyachilarni joylashtirimiz va har bir ta'lim beruvchilarni tanlab talablarga javob bera oladigan kadrlarnigina olishimiz zarur. Shundagina biz bu sohada ilg'or natijalarga ega bo'lishimizga ishonaman. Zamonaviy maktabgacha ta'lim tashkilotlari tobora ko'proq foydalanilmoqda va ularni amalga oshirish natijasi o'n yildan ko'proq vaqt davomida paydo bo'ladi. Bugungi kunga qadar keng Vatanimizdagi bolalar bog'chalarida qo'llaniladigan yuzdan ortiq ta'lim texnologiyalari mavjud.

Rahbarlik qobiliyatlari

- **Strategik fikrlash:** Maktabgacha ta'lim muassasasi rivojlanish strategiyasini ishlab chiqish va uni amalga oshirishga qodir bo'lish.
- **Mas'uliyat va tashabbuskorlik:** O'z vazifalarini qat'iyat va javobgarlik bilan bajarish, yangi g'oyalarni ilgari surish.
- **Jamoani boshqarish:** Xodimlarni birlashtirish, motivatsiya qilish va ularning imkoniyatlarini to'liq ochib berish.

Xulosa qilib aytganda, Maktabgacha ta'lim tizimidagi rahbar xodimlarga zamonaviy talablar ularning nafaqat boshqaruv salohiyatini, balki shaxsiy va kasbiy mahoratini ham qamrab oladi. Boshqaruv jarayonida zamonaviy texnologiyalarni qo'llash, innovatsion yondashuvni joriy etish va ta'lim jarayonini strategik rejalashtirish ustuvor ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, rahbarlar bolalar rivojlanishining yosh xususiyatlariga e'tibor qaratib, psixologik yondashuvga asoslangan tarbiyaviy va ta'limiy ishlarni tashkil etishlari zarur. Ota-onalar, pedagoglar va jamoatchilik bilan samarali hamkorlik o'rnatish orqali ta'lim sifatini oshirishga erishish mumkin. Moliyaviy boshqaruv, normativ-huquqiy hujjatlar bilan ishlash va byudjetni samarali taqsimlash kabi iqtisodiy bilimlar ham rahbarning muvaffaqiyatli faoliyati uchun muhim omillardandir. Shuningdek, rahbar xodimlar zamon talablariga mos holda o'zlarini rivojlantirish, doimiy ravishda yangi bilim va ko'nikmalarni egallashni maqsad qilgan bo'lishlari lozim. Yuqoridagilar asosida aytish mumkinki, zamonaviy rahbar – bu nafaqat boshqaruvchi, balki o'zgarmas lider, pedagogik jarayonlar innovatori va jamoani birlashtiruvchi shaxsdir. Ularning sifatli boshqaruvi orqali maktabgacha ta'lim tizimi samaradorligi oshib, kelajak avlod tarbiyasida yuqori natijalarga erishish imkoniyati yaratiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021 yil 10 iyundagi PQ-5144-son qarori.

2. F.R.Qodirova, Sh.Q.Toshpo‘latova, N.M.Kayumova, M.N.A’zamova Maktabgacha pedagogika T-“Ma’naviyat” 2018y.
3. Tretyakov P.I. "Maktabgacha ta'lim muassasasi: natijalarga ko'ra pedagogik jarayonni boshqarish", M., UTs "Perspektiva", 2010y.
4. Рахматуллаева, П. М., & Махкамова, М. А. (2022). Yoshlar ta'lim sifatini oshirishda motivatsiyaning o'рни yoxud ulkan maqsadlar sari dastlabki qadam. Central Asian Research Journal
5. Karimova N.Q “Maktabgacha ta'lim muassalari boshqaruvining dolzarb muammolari”3-4B(2021)

